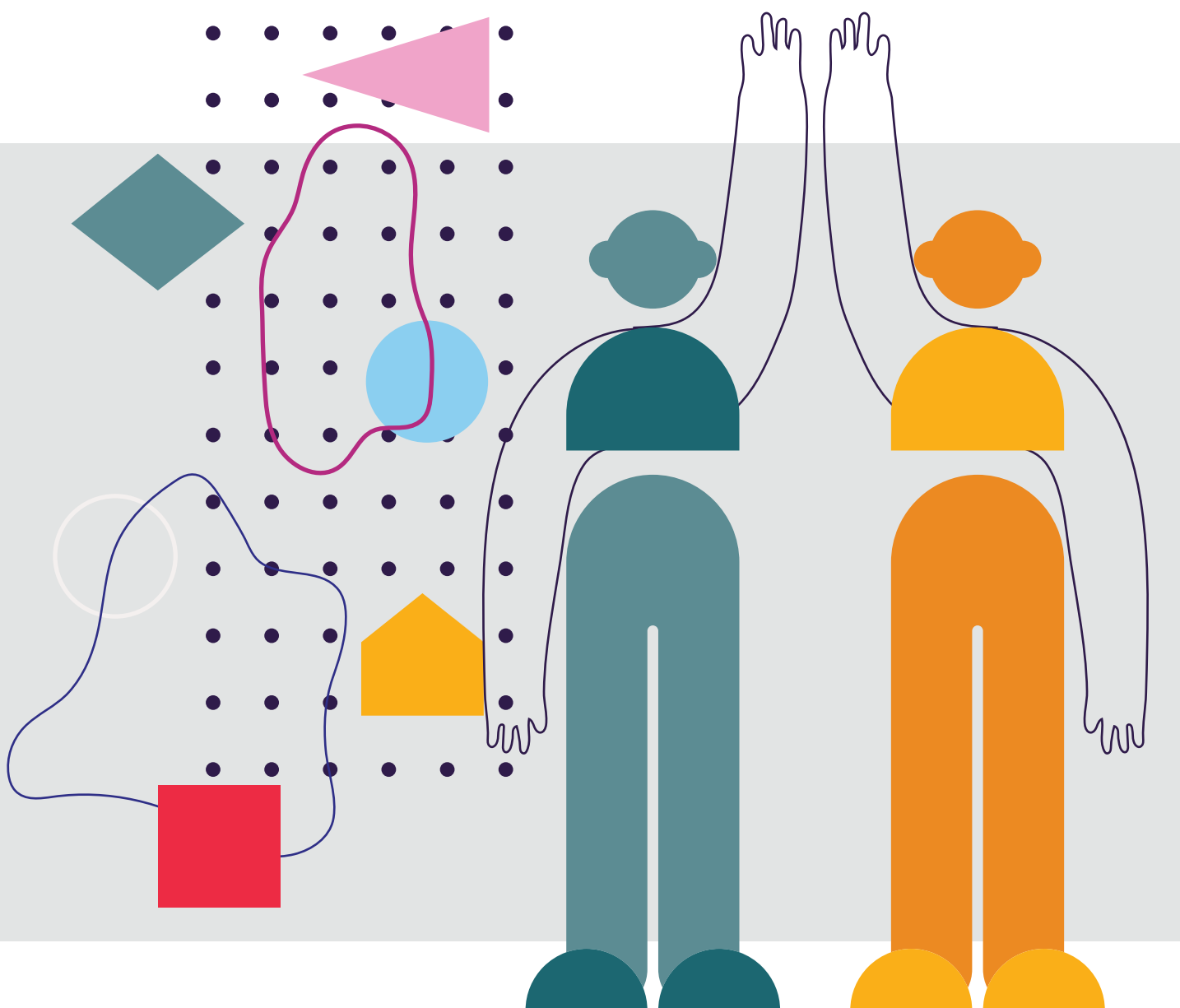

Árrat sisa

Readdut mo systemáhtalaččat eastadit
jávkamiid ja heaitimiid, heivehuvvon mánáidgárddiide

Mii lea árrat sisa?

Árrat sisa lea gihpa mas leat vihtta álkes reaiddu movt bargat systemáhtalaččat bargobirrašiin ja eastadit buozalmasvuoda mánáidgárddis. Árrat sisabeassan váikkuha buriid rutiinnaide ossodagas, oktasaš áddejupmái dili birra ja buriid čovdosiid ovttaiduvvon oassin beaivválaš barggus.

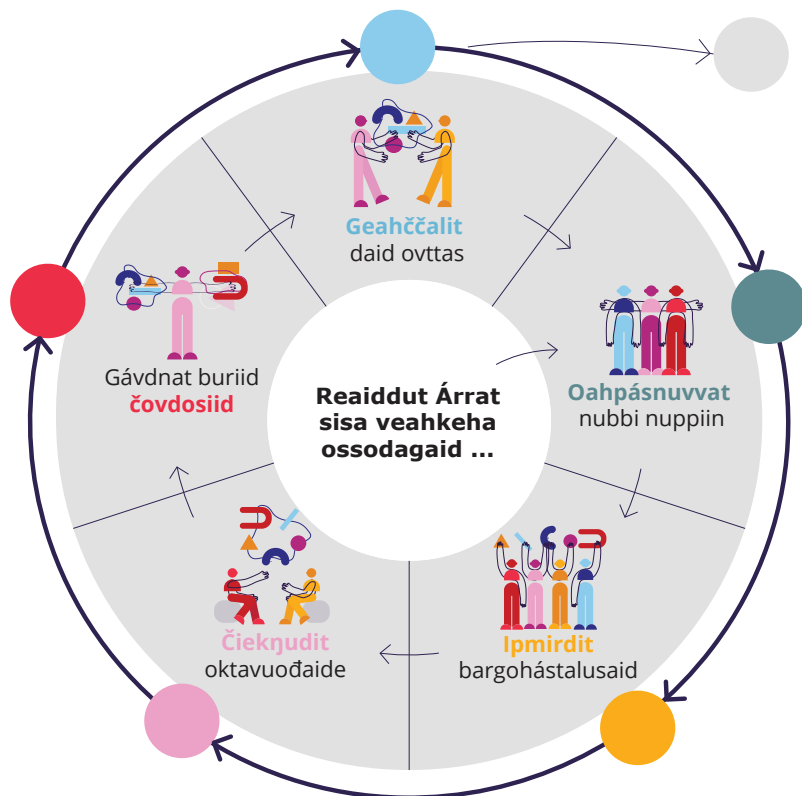
Árrat sisa reaidduin šaddá bargobirrasa buorideapmi lunddolaš oassin beaivválaš doaimmas. Go buot mánáidgárddit leat iešguđetláganat ja ossodaga dárbbut rievddadit áiggi mielde, de lea Árrat sisa jurddašuvvon nu ahte ossodagat geavahit dan. Sihke bargit ja barggut rievddadit, seammás dii ovddidehpet oktavuodaide mánáiguin, váhnemiiguin ja ovttasbargoguimmiiguin. Árrat sisa dahká ahte juohke ossodat sáhtta vuoruhit dan mii lea relevánta didjiide, ja heivehahtti reaiddu dorjot systemáhtalaš

ja pedagogalaš proseassa mii lea heivehuvvon mánáidgárddi dárbbuide.

Go välljebehtet geavahit Árrat sisa, de galgá bargu čadnot mánáidgárddi DBS-jovkui. Buohkat galget leat mielde očcodeamen buori bargobirrasa, muhto lea bargoaddi ovddasvástádus ahte lea ollásit dohkálaš bargobiras. Jođiheaddjis lea ovddasvástádus mánáidgárddi DBS-bargui, ja sáhtta evttohit geavahit Árrat sisa - reaidun joksat DBS-barggu mihttomeriid.

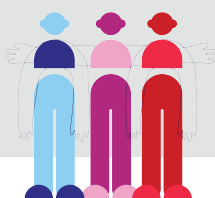
Juohke dan viđa Árrat sisa reaiddu lea vejolaš čadahit 30-45 minuhtas. Álggat várreme 10 minuhta ossodatčoahkkimis dahje eará čoahkkimis Árrat sisa álgaheapmái, ja geavat bagadusa välljet heivvolaš reaidduid viidáset ovttasbargui.

Mánáidgárddi Suorgeprográmma lea ráhkadan Árrat sisa, gaskaoapmin FB-šiehtadusa olis, ja galgá váikkuhit eastadeaddji bargobirasbargui, geahpedit buohcanjávkkama ja heaitimiid.

Árrat sisa lea ovttasráhkadanreaidu

Dát mearkaša ahte mánáidgárddi mielbargit ieža leat mielde diđošteamen ja buorideamen bargobirrasa iežaset eavttuid vuodul Boađusin leat doaimmabijut ja rievddadusat maid dii lehpet ovttas ovddidan.

Manin geavahit Árrat sisa?

Dá leat njeallje buori ákka geavahit Árrat sisa:

1. Árrat sisa lea oassin **árgabeaivvis** ja lea hábmejuvvon nu ahte galgá leat álki gávdnat áiggi ja deaivvadanbáikkiid barggu čadaheapmái.
2. Árrat sisa láchá dili **oassálastit** jotkkolaš ja systemáhtalaš buoridanbargui. Oažžubehtet veahki oažžut olles ossodaga searvat, oahppat ovtas barggadetiin ja árvvoštallat jotkkolaččat.
3. Árrat sisa addá **einnostahttivuođa** barggus ja dahká álkin fátmmastit doaibmabijuid ja árvvoštallamiid jahkejuvlii. Árrat sisas lea čielga ovddasvástádusjuogadeapmi proseassas, ja sáhttibehtet oažžut lassi doarjaga go lea dárbu.
4. Árrat sisa **sáhttá heivehuvvot** dasa maid ossodat dárbbasa ja makkár čovdosiid háliidehpet geahčaladdat. Oažžubehtet veahki ipmirdit olles dili ja bargat áššiiguin maiguin sáhttibehtet ieža dahkat juoidá.

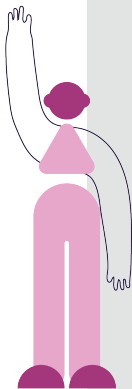
Árrat sisa geavahemiin oahppabehtet plánet, čadahit ja árvvoštallat doaibmabijuid mat nannejit bargobirrasa ja hehttejit buohcanjávka. Dii oažžubehtet vejolašvuođa reflekeret iežadet práksisa ja ossodaga dálá dili birra, ja váldit ovddasvástádusa buoridit dili ja movttiidahttit nubbi nuppi.

Árrat sisa dagaha buori bargobirrasa

Bargobirrasis ii leat sáhka dušše loaktimis, muhto maiddá das mot mis lea dilli go bargat mánáidgárddis. Das lea sáhka mo mii organiseret, plánet ja čadahit bargguid ovtas. Muhtin áššit mat váikkuhit bargobirrasii leat bargiid dearvvašvuohta, bargoustibiid gaskavuodát ja beroštupmi bargui.

Mot mis lea dilli barggus, váikkuha bálvalusaid kvalitehtii. Go mii leat barggus guhkit áiggi ja oahpásmuvvat mánáiguin, váhnemiiguin ja bargoustibiiguin, de mii ipmirdit buorebut man dehálaš buorre ovtasdoaiman lea barggu čadaheapmái. Lagasvuohta váikkuha buori bargobirrasii ja buori kvalitehtii.

Alla buohcanjávkan lea maiddá sivvan dasa manin mánáidgárddi bargit guđdet bargguideaset. Buohcanjávka eastadeapmi ja láchin dasa ahte sii geat leat dieđihuvvon buohccin bohtet ruovttoluotta bargui, leat danne buorit gaskaoamit movt buoridit sin lagasvuođa ja geahpedit sin heaitime - mii fas váikkuha dasa movt mii oažžut iežamet barggu dahkkot mánáidgárddis.

Rollat ja ovddasvástáduš

Buorre bargobiras eaktuda lagas ovttasbarggu gaskal jodiheddjiid, suodjalanáittardeddjiid, luohttámušolbmuid ja bargiid. Bealit fertejit searvevuodas nannet bargobirrasa ja eastadit buohcanjávkkama mánáidgárddis.

Árrat sisa sáhtá dagahit ahte mánáidgárdi šaddá buoret bargobáikin. Dii oažžubehtet veahki guorahallat kompleaksa ja váttis diliid, ja hutkat buriid čovdosiid ovttas. Áigi maid geavahehpet Árrat sisai lea dehálaš ángiruššan dahkat mánáidgárddi buoret bargobáikin.

Juogadehpet áinnas bohtosiid eará ossodagaid ja mánáidgárddiid bargoustibiiguin, vai eanet olbmot besset oahppat ja oažžut inspirašuvnna das mii dáhpáhuvvá. Muital makkár čovdosiid dii geahččalehpet, makkár vásáhusat dis leat ja movt čovdosat buoridit din bargobirrasa.

Árrat sisa bargus leat rollat ja ovddasvástáduš ná juohkásan:

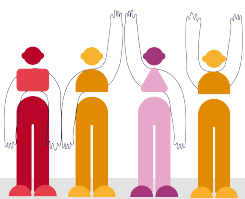
Jodiheaddji:

- Jodiheaddji galgá fuolahit systemáhtalaš DBS-barggu, ja sáhtá evttohit Árrat sisa geavahit reaidun DBS-bargus.
- Mánáidgárddi jodiheaddji ovddasvástáduš lea láchit dili nu ahte ossodagain lea áigi ja resurssat geavahit Árrat sisa.
- Jodiheaddji ovddasvástáduš lea juohkit dieđuid suohkanii/gávphotoassái/eaiggádii Árrat sisa barggu birra.

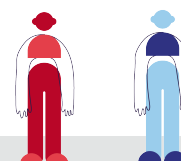
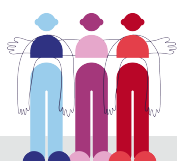
DBS-joavku (luohttámušolmmoš, suodjalanáittardeaddji ja jodiheaddji):

- Árra sisa geavahepmi vuodđuduvvá DBS-joavkui ovdalگو álgibehtet.
- DBS-joavku pláne ja láchčá dili nu ahte ossodagat nagodit čadahit Árrat sisa- proseassa, vuoruha áiggi dasa, ja láchčá dili nu ahte relevánta vásáhusat sáhttet juogaduvvot ossodagaid gaska.
- Jodiheaddjis, luohttámušolbmoss ja suodjalanáittardeaddjis lea ovddasvástáduš doarjut ossodagaid proseassa čađa, veahkehit váttis dilálašvuodain ja fuolahit ahte buot mielbargit besset searvat prosessii.

Bargit:

Juohke ovttaskas bargis lea ovddasvástáduš muitalit iežas vásáhusaid, jurdagiid ja ideaid iežas bargobirrasa birra. Bargiin lea maid ovddasvástáduš veahkehit geahččaladdat ja árvoštallat relevánta doaibmajuid.

Ná geavahehpet Árrat sisa

Árrat sisa heive bures bissovaš áššin áššelistui čoahkkimiin gos olles ossodat lea čoahkis. Čuovo áinnas čuoggáid vuolábealde vai bargu ovdána.

1. Vuosttaš čoahkkin, sullii 10 minuhta

Muital oanehaččat Árrat sisa birra. Geavat Bagadusa vástidit muhtun álkes gažaldagaide ossodaga dili ja bargobirrasa birra. Jearaldagat veahkehit gávnnahit mainna fertebehtet bargat viidáset, ja makkár readdut heivejit dárbbui. Várre 30-45 minuhta boahhte čoahkkimis vai beassabehtet geavahišgoahtit dán readdu ovttas.

2. Ráhkkaneamit boahhte čoahkkimii

Čálit ja oktiibija bargoarkkaid mat gullet dan reidui maid áiggubehtet geavahit. Oza sadjogassii post-it-lihpuid ja peannaid. Juoge dán oanehis čilgehusa readdu birra ja dan guokte smiehtangažaldaga iežat bargoustibiiguin, nu ahte juohkehaš sáhtta jurddašit ieš ovdal go deaivvadit.

3. Nubbi čoahkkin, 30-45 minuhta.

Bija stuora árkká guovdu beavddi ja geavahehpet readduid ovttas. Árkkaid bagadusat leat ieš čilgejeaddjit ja láidejit din osiid mielde. Soahpabehtet gii galgá jođihit ságastallama, váruhit áiggi ja sihkarastit ahte buohkat leat mielde.

4. Ovddas guvlui čoahkkimat, 10-45 minuhta dárbbu mielde.

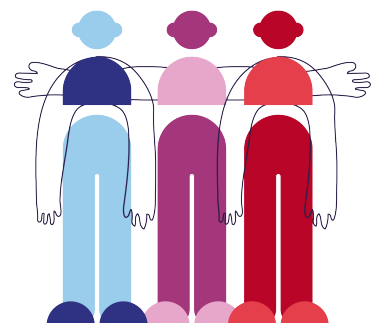
Jos háliidehpet dakkaviđe joatkit bargguin, de sáhttibehtet mannat njuolga boahhte reidui boahhte čoahkkimis. Jus lea vuosttaš geardde dii geavahehpet Árrat sisa, de sáhttibehtet máhccat Bagadussii leat fásta áššelistočuoggán gaskal juohke háve go geavahehpet ovtta readdu.

Muhtun buorit rávvagat:

- Bisuhehpet jotkkolašvuoda barggus. Bargabehtet baicca veahá ja veahá hávális dan sadjái go manjdit danin go dis ii leat áigi bargat buot oktanaga.
- Váldibehtet mielde mánáidgárddi jodiheaddji dahje DBS-joavkku jus čuožžilit dilálašvuodat maid birra lea váttis ságastallat dorvvolaš ja rabas vugiin, dahje jus dárbbásehpet veahki ovdánit proseassas.
- Váldibehtet oktavuoda NAV Bargoeallinguovddážiin ja ohcet veahki FB-ráddeaddis jus dis leat váttisvuodat dahje riiddut maid háliidehpet gieđahallandoarjaga.

Buriid ságastallamiid doaimanjuolggadusat

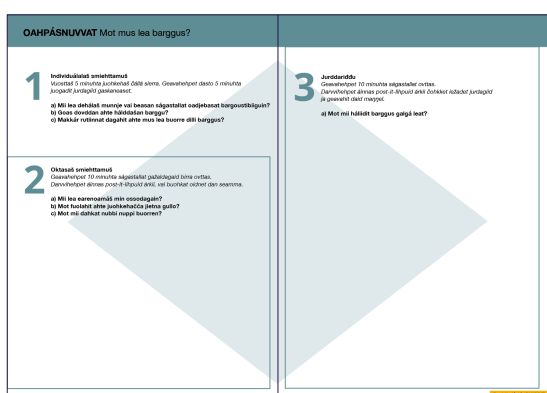
- Árvvusatnet nuppiid oainnuid ja vásáhusaid
- Buot oaiviliid galgá gullat
- Ii leat lohpi moaitit
- Lehpet sáhkkit dasa maid earát jurddašit ja oaivvildit
- Jerret nubbi nuppis vai ipmirdehpet

Ná sáhtát mitalit vihtta reaiddu birra

Geavat áinnas vuolábealde teavsttaid mitalit iežat bargoustibiidda dan reaiddu mihttomeari ja fáttá birra maid galgabehtet ovttas geavahit. Sáhtát ovdamearkka dihte mánget teavstta e-postii, dahje prentet dan ovttá A4-árkii nu ahte du bargoustibat ožžot vejolašvuoda ieža veaháš smiehtadit ovdal go deaivvadehpet.

Juohke reaiddu čilgehusa bálddas oainnat gova das mot bargoarkea lea oaidnit go dan leat teipen riehta oktii.

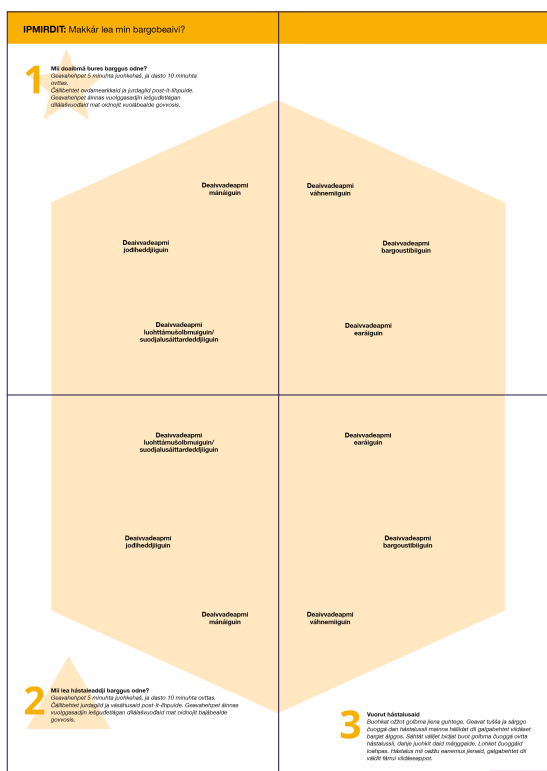

OAHPÁSNUVA

Mihttomearri reaidduin OAHPÁSNUVA lea juogadit maid mii dárbašit vai mis lea buorre dili barggus. Go mii buorebut dovdat guhtet guoibmámet ja diehtit maid juohke okta mis dárbaša vai loaktit ja vásihit hálddašeami, de šaddá álkit čoavdit bargobirrasa hástalusaid ovttas. Go mii leat rahpasat nubbi nubbaí, de mii leat gievrrabut dustet nuppástusaid ja ovdáneami ovttas.

Individuála reflekšuvdna ovdal go mii deaivvadit:

- Maid dárbašan vai mus galgá leat buorre dili barggus?
- Mii addá munnje máhtestuvvama ja bargomovtta?

IPMIRDIT

IPMIRDAN-reaiddu mihttomearri lea ságastallat dan birra maid mii bargat dan ossodagas mii doaimmá bures, ja gos mii vásihit áššiid mat eai doaimma nu bures. Mii digaštallat mii lea midjiide eanemus relevánta, ja geahččalit eat moaitte ja sivahala ovttaskas olbmuid. Go dán bargovuoru leat čadahan, de leat mii buorebut ádden, mii lea váttis, nu ahte ovttas sáhttit geahččališgoahtit gávdnat buriid čovdosiid.

Individuála reflekšuvdna ovdal go mii deaivvadit:

- Mii doaimmá bures barggus odne?
- Mii lea hástaleaddi barggus odne?

GEAHČČALIT: Dáinna lágijn mii geahččalit čovdosa

Bargovuođđu 1: Plánet gneahččaláidgáhtta

1 Čovdosa lávkkáid mieđe
 Čovdovuođđu 10 miinuta čovdosa. Vuosttašgáhtta áhččáid
 vildjovuođđu jurgala. Álggos ja álggus čovdosa áhččáid
 mii leat sáhttit. Mii áhččáid ja gneahččáid?
 Leat? Čovdosa áhččáid áhččáid sáhttit, mii áhččáid
 áhččáid ja gneahččáid?

7. LEANI 2. LEANI

Fáhu: Fáhu:

3 Oat mii galgat geahččalit čovdosa?
 Áhččáid áhččáid, gneahččáid ja čovdosa
 gneahččáid gneahččáid.

Áhččáid: Gneahččáid: Čovdosa:

Bargovuođđu 2: Geahččaláidgáhtta

4 Geahččaláidgáhtta
 Geahččáid 10 miinuta. Čovdosa áhččáid áhččáid
 áhččáid. Mii áhččáid áhččáid? Mii áhččáid áhččáid?
 Mii áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid?

Bargovuođđu 3: Áhččáid čovdosa

5 Čovdosa áhččáid
 Čovdosa áhččáid 10 miinuta čovdosa. Mii áhččáid áhččáid
 áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid.

Čovdosa áhččáid ja áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid.

Mii áhččáid áhččáid áhččáid, mii áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid.

Mii áhččáid áhččáid áhččáid, mii áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid áhččáid.

Bargovuođđu 10 miinuta

GEAHČČALIT

GEAHČČALAN-reaiddu mihttomearri lea ahte mii galgat plánet mot mii juoidá dahkat eará láhkái, ja soahpat mot mii áigut árvvoštallat dadistaga ja loahpalaččat. Reaidu addá midjiide geavatlaš veahki geahččaladdat juoidá mii lea dehálaš midjiide, seammás go mii hájránišgoahit guorahallat ođđa bargovugiid árgabeaivvis.

Mii áigut geavahit GEAHČČALAN-reaiddu boahhte golmma čoaččimis. Álggos mii plánet, de mii árvvoštallat dadistaga, ja loahpas mii čoaččáigeassit maid mii leat oahppan. Individuála reflekšuvdna ovdal go mii deaivvadit:

- Maid mun sáhtán bargat árgabeaivvis mii sáhtá váikkuhit joksame dan mihttomeari maid mii midjiide leat bidjan?
- Mot mii sáhttit árvvoštallat doibmetgo rievdadusat áiggi mielde?

BAGADUS: Oahpisteaddji Árrat sisa reaiduide

Árrat sisa lea reaidu systemáhtalaččat eastadit jávkamiid ja heaitimiid, heivehuvvon mánáidgárddiide.

Geavat Bagadusa jeavddalaš iskamii mii bistá 10 minuhta. Álggat gasku, ja váldde vuoru beavddi birra vai buohkat sáhttet juogadit mot sii dovdet iežaset dili leame. Dasto mana gažaldahkii merkejuvvo "Mii bargoustibat".

Gažaldagat leat veahkkin gávnnaht mainna fertebehtet viidáset bargat, ja makkár reaiddut heivejit buoremusat. Várre 30-45 minuhta boahhte čoaččimis vai sáhtát ovttas sáhttibehtet geavahit guoskevaš reaiddu.

